

Latviešu valoda, beidzot 9. klasi

Valsts pārbaudes darba programma

Latviešu valoda, beidzot 9. klasi

Valsts pārbaudes darba programma

Valsts pārbaudes darba programma ir izstrādāta Eiropas Sociālā fonda projektā "Kompetenču pieeja mācību saturā" (turpmāk – Projekts).

Valsts pārbaudes darbu satura, programmu un paraugu izstrādi Projektā vadīja **Pāvels Pestovs**.

Valsts pārbaudes darba izstrādi un sagatavošanu publicēšanai vadīja **Arvils Šalme**.

Valsts pārbaudes darba programmu izstrādāja:
Ieva Āne-Miķelsone, Normunds Dzintars, Ingrīda Kondratjeva un Arvils Šalme.

Valsts pārbaudes darba programmu izvērtēja
Inga Laizāne un Signe Berga.

***Projekts izsaka pateicību visām Latvijas izglītības iestādēm,
kas piedalījās mācību satura aprobācijā.***

Saturs

Ievads	4
1. Valsts pārbaudes darba mērķis	4
2. Vērtēšanas saturs	4
2.1. Sasniedzamo rezultātu veids un grupa	4
2.2. Satura moduļi	6
2.3. Izziņas darbības līmenis	7
3. Valsts pārbaudes darba uzbūve	7
3.1. Teksta satura un valodas līdzekļu analīze	8
3.2. Tekstveide (pārspriedums)	8
3.3. Mutvārdu runa	9
4. Nepieciešamo resursu nodrošinājums	10
5. Vērtēšanas kārtība un kritēriji	10
6. Palīglīdzekļi, kurus atļauts izmantot eksāmena laikā	10
 PIELIKUMI	
1. pielikums. Vispārīgu prasmju un prasmju grupu snieguma līmeņu apraksts	11
2. pielikums. Tekstveides snieguma līmeņu apraksts	12
3. pielikums. Mutvārdu runas snieguma līmeņu apraksts	14
 Noderīgi avoti, gatavojoties eksāmenam	16

Ievads

Valsts pārbaudes darba programma veidota kā teorētiskais ietvars 2022./2023. mācību gada un nākamo gadu valsts pārbaudes darbu izstrādei, kas nodrošinātu to saturisko salīdzināmību, grūtības pakāpes nemainību un pēctecību. Eksāmena programmā skaidrots valsts pārbaudes darba vērtēšanas saturs, pārbaudes darba uzbūve, vērtēšanas kārtība un kritēriji un nepieciešamo resursu un palīgīdzekļu nodrošinājums. Programmai ir trīs pielikumi: 1. Vispārīgu prasmju un prasmju grupu snieguma līmeņu apraksts; 2. Tekstveides snieguma līmeņa apraksts; 3. Mutvārdu runas snieguma līmeņa apraksts.

1. Valsts pārbaudes darba mērķis

Valsts pārbaudes darba mērķis ir novērtēt skolēnu sasniegumus atbilstoši Ministru kabineta 2018. gada 27. novembra noteikumu Nr. 747 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem" prasībām valodu jomā (latviešu valoda) 2. pielikumam "Sasniedzamie rezultāti valodu mācību jomā, beidzot 3., 6. un 9. klasi" un iegūt datus skolēnu snieguma un apgūtā mācību satura izvērtēšanai, metodisko ieteikumu izstrādei un profesionālās pilnveides plānošanai izglītības iestādes, dibinātāja un valsts līmenī, lai identificētu un izvērtētu, cik lielā mērā ir apgūti plānotie sasniedzamie rezultāti, lai sertificētu apgūto vai atlasītu kandidātus turpmākās izglītības iespējām, kā arī lai pārvaldītu iegūtos datus izvērtēšanai un lēmuma pieņemšanai par atbalstu vai mācību satura īstenošanas atbildību. Eksāmena adresāts – skolēni, kuri ir apguvuši valodu jomā sasniedzamos rezultātus (turpmāk – SR) latviešu valodā, beidzot 9. klasi.

2. Vērtēšanas saturs

Atbilstoši programmas "Latviešu valoda 1.–9. klasei" mācību satura un pieejas akcentiem eksāmena vērtēšanas saturu raksturo trīs kategorijās:

- 1) sasniedzamo rezultātu veids un grupa;
- 2) satura modulis;
- 3) izziņas darbības līmenis.

Katra eksāmena testelementu raksturo noteikts SR veids un grupa, satura modulis un izziņas darbības līmenis. Testelementi ir uzdevums vai uzdevuma daļa, kas veidots, lai atbilstoši kritērijiem vērtētu kādu konkrētu skolēnu darbības aspektu.

2.1. Sasniedzamo rezultātu veids un grupa

Eksāmens dod skolēnam iespēju pārbaudīt savas latviešu valodā iegūtās zināšanas un izpratni, prasmes un ieradumus.

Plānotie sasniedzamie rezultāti ir apkopoti šādos SR veidos:

- 1) zināšanas un izpratne;
- 2) prasmju grupas;
- 3) vērtībās balstīti ieradumi.

Katram SR veidam ir norādītas SR grupas (1. tabula), kuras aptver standartā noteikto mācību saturu un tiek vērtētas eksāmenā.

1. tabula. Sasniedzamo rezultātu veidi, grupas un to īpatsvars eksāmenā.

Sasniedzamo rezultātu veids un grupa		Īpatsvars (%)
Zināšanas un izpratne	- Saprot tekstā ietvertās informācijas saturu un kontekstu. - Pārzina mācību saturā iekļautos teksta žanrus, tiem raksturīgās pazīmes, tekstos izmantotos valodas izteiksmes līdzekļus. - Nosaka, izvērtē, skaidro, raksturo, analizē tekstā izmantotos valodas līdzekļus no strukturālā, semantiskā un funkcionālā viedokļa. - Skaidro valodas līdzekļu izmantojumu tekstā.	20–25
Prasmju grupas	Tekstveide: - veido žanram atbilstošu tekstu, atklājot temata izpratni un tā aktualitāti; - apraksta tematā formulēto jautājumu, izsaka patstāvīgus spriedumus un secinājumus, pauž personisko vērtējumu; - rakstos veido tekstu, kas ir strukturāli pārdomāts, loģisks un pabeigts, tā veidošanā ievērojot teksta vienību saistījumu, daļījumu rindkopās un teksta apjomu.	15–20
	Argumentēšana: - formulē skaidrus un precīzus apgalvojumus, kas pilnībā atbilst analizējamajam tematam, pieteiktajai problēmai vai jautājumam; - izmanto loģiskus argumentus un pamato tos ar precīziem un iederīgiem pierādījumiem, izmantojot pieejamo informācijas apjomu, faktus un savu personisko pieredzi.	15–20
	Valodas kvalitāte: - veido tekstu, kurā vārdu krājums ir pārdomāts, daudzveidīgs, funkcionāli un semantiski prasmīgi izvēlēts; - veido pilnvērtīgu teksta gramatisko (morfoloģisko un sintaktisko) noformējumu, kas atbilst komunikatīvajam nolūkam; - veido tekstu, ievērojot tajā latviešu literārās valodas ortogrāfijas un interpunkcijas normas; - veido mutvārdu tekstu, kas atbilst kultūras normām.	35–40
	Mutvārdu saziņa: - sniedz skaidru, loģisku, pārliecinošu, iepriekš sagatavotu runu, ievērojot laika limitu un runas kultūras normas; - uz eksaminētāja jautājumiem par savas runas saturu atbild pārdomāti, strukturēti, precīzi un pietiekami izvērsti.	15–20

Zināšanu un izpratnes pārbaudei ir paredzēti uzdevumi, kuros skolēns analizē tekstus, demonstrējot zināšanas un izpratni par tekstos ietverto saturu un valodas lietojuma kontekstu, valodas līdzekļu lietojumu, ortogrāfijas un interpunkcijas jautājumiem.

Prasmju apguvi raksturo četras SR grupas, kas attiecināmas uz skolēna snieguma pārbaudi gan mutvārdos, gan rakstveidā:

- 1) tekstveide,
- 2) argumentēšana,
- 3) valodas kvalitāte,
- 4) mutvārdu saziņa.

Tekstveides prasmju grupā tiek pārbaudīta prasme veidot žanram piemērotu, loģiski strukturētu, pilnvērtīgi sasaistītu tekstu, kas atbilst izvēlētajam tematam un ietver skolēna patstāvīgus spriedumus un vērtējumu. Argumentēšanā tiek vērtēta argumentu skaidrība un precizitāte, to saistība ar tekstā izklāstītā jautājuma saturu, kā arī pierādījumu pamatojums, izmantojot precīzus faktus un personisko pieredzi.

Valsts pārbaudes darbu nozīmīgs vērtēšanas kritērijs ir valodas kvalitāte, ar to pārbaudot skolēna prasmi veidot leksiski un gramatiski pilnvērtīgu tekstu, kas gan rakstos, gan mutvārdos atbilst noteiktām valodas normām.

Mutvārdos tiek pārbaudīta skolēna prasme atbilstoši kritērijiem sniegt iepriekš sagatavotu publisko runu un izvērsta atbildes uz eksaminētāja jautājumiem par runas saturu.

Tā kā ieradumu vērtēšanai nozīmīgi ir novērot skolēna darbību ilgākā laikposmā, VPD ieradumi netiek novērtēti tiešā veidā. Mācību procesā mērķtiecīgi veidoti ieradumi var ietekmēt skolēnu sniegumu VPD, piemēram, ieradums skaidri un saprotami izteikt savas domas, ieradums paust tikai pārbaudītu, uzticamu un pašam saprotamu informāciju u. c., tāpēc ieradumi VPD tiek vērtēti netieši, ietverot tos vērtējuma noteiktos prasmju kritērijos.

2.2. Satura moduļi

Eksāmena saturs ir pakārtots trim satura vienībām, kas veido strukturāli saturisko ietvaru plānotajiem skolēnam SR latviešu valodā atbilstoši standartam (1. pielikums) un ko raksturo trīs lielās idejas (turpmāk – Li).

Saistībā ar satura vienību “Saziņa kontekstā” eksāmenā tiek pārbaudītas skolēna prasmes lasīt literārus un informatīvus tekstus, saprast, izvērtēt un interpretēt iegūto informāciju un runātāja viedokli, kā arī analizēt un skaidrot valodas lietojuma īpatnības teksta satura atklāsmē. Saziņā svarīga valoddarbības prasme ir arī runāšana, tāpēc tiek pārbaudītas skolēna prasmes publiski uzstāties ar iepriekš sagatavotu runu un atbildēt uz jautājumiem, ievērojot runas un saskarsmes kultūru. Publiskās runas sagatavošanas gaitā skolēns izvēlas piemērotākos informācijas avotus un integrē informāciju savā tekstā. Saziņu kontekstā raksturo lielā ideja (Li.1):

V.Li.1.1. Mēs sazināties klausoties, lasot, runājot un rakstot, lai uzzinātu un sniegtu informāciju, paustu emocijas un veidotu attiecības.

V.Li.1.2. Katrai saziņas situācijai ir konteksts, kas nosaka teksta saturu, formu un ietekmē noteiktu valodas līdzekļu izvēli.

V.Li.1.3. Dzimtā valoda ir citu valodu apguves pamats, savukārt citas valodas palīdz labāk saprast dzimto valodu.

Satura vienībā “Teksts un tekstveide” tiek uzsvērta lasīšanas nozīme, tekstpratības un tekstveides prasmju attīstīšana, tāpēc eksāmenā tiek pārbaudītas skolēna prasmes interpretēt un izvērtēt divus žanriski atšķirīgus, bet tematiski saistītus tekstus, kā arī rakstos un mutvārdos veidot savu tekstu. To paredz lielā ideja (Li.2):

V.Li.2.1. Valoda un teksti mums palīdz izziņāt un saprast pašiem sevi, apkārtējo vidi un kultūru.

V.Li.2.2. Teksta radīšana ir jēgpilns process, kura laikā autors izmanto savu un citu pieredzi, rada jaunu informāciju, plāno, veido, pilnveido un prezentē tekstu.

Satura vienībā “Valodas struktūra” tiek uzsvērta valodas sistēmiskā izpratne un valodas elementu savstarpēja saistība, tāpēc valsts pārbaudes darbā tiek pārbaudītas skolēnu zināšanas par valodas elementiem un prasme apzināti un motivēti izmantot valodas elementus sava teksta veidošanā. To nosaka lielā ideja (Li.3):

V.Li.3.1. Valodas ir sistēmiskas. Skaņas un rakstzīmes veido vārdus, vārdi veido teikumus un izteikumus.

V.Li.3.2. Radoši darbojoties ar skaņām, vārdiem un teikumiem, mēs veidojam izpratni par valodu un tās uzbūvi.

Katra moduļa un Li īpatsvars pamatā atbilst programmā apgūtajam saturiskajam sadalījumam: V.Li.1.1., V.Li.1.2., V.Li.1.3. – 30%, V.Li.2.1., V.Li.2.2. – 30%, V.Li.3.1., V.Li.3.2. – 40%, tomēr, ņemot vērā eksāmena uzdevumu saturiskās nianšes, katras Li īpatsvars var variēt 10% amplitūdā (2. tabula).

2. tabula. Satura moduļi un to īpatsvars eksāmenā.

Satura modulis	Īpatsvars (%)
Saziņa kontekstā	30 % ± 10
Teksts un tekstveide	30 % ± 10
Valodas struktūra	40 % ± 10

Eksāmena izstrādes procesā tiek saskaņots un nodrošināts sadaļu procentuāls sadalījums gan SR veidiem un grupām, gan satura moduļiem.

Eksāmena saturs ir veidots, ņemot vērā vairākus mācību satura un pieejas akcentus.

- Skolēns demonstrē visas valodarbības prasmes (lasīt, rakstīt, runāt, klausīties), tomēr darbam ar rakstītiem tekstiem ir piešķirts lielāks īpatsvars, jo pamatskolas posmā padziļināti tiek apgūta prasme rakstīt un strādāt ar uzrakstītu tekstu, kā arī ievērot tekstu veidošanā un savu atbildi formulējumos literārās valodas normas.
- Eksāmenā uzdevumu komplekss īstenojas vairākos aspektos – gan analizējamo tekstu sarežģītības pakāpē, gan dažādu kognitīvo darbību aktualizēšanā uzdevumu nosacījumos, gan dažādu saturisko vienību sistēmiskumā.
- Teksta analīzei ir piedāvāti skolēnam saistoši daiļliteratūras un informatīvie teksti (tekstu fragmenti) ar skaidri uztveramu saturu/kontekstu un valodas lietojumu.

2.3. Izziņas darbības līmenis

Skolēna zināšanas, prasmes un kompetences tiek pārbaudītas četros kognitīvās jeb izziņas darbības līmeņos atbilstoši SOLO jeb novēroto mācīšanās rezultātu taksonomijai, kurā skolēna sniegums tiek raksturots, analizējot ideju jeb struktūrelementu skaitu un saišu kvalitāti starp šiem struktūrelementiem. Izziņas darbības līmeņu apraksts ir pielāgots VPD. Izziņas darbības līmeņiem ir dažāds īpatsvars VPD norisē, ievērojot eksāmena mērķi un galvenos vērtēšanas principus, tāpēc izvēlēto izziņas darbību līmeņi ir sadalīti atbilstoši uzdevumu veidiem (katras izziņas darbības līmenis var variēt ne vairāk kā 10% amplitūdā) (3. tabula).

3. tabula. Izziņas darbības līmeņu raksturojums un to īpatsvars eksāmenā.

Izziņas darbības līmenis	Līmeņa apraksts	Raksturīgākie rīcības vārdi	Īpatsvars (%)
I	Nosaka un atrod tekstā Li definētos saturiskos elementus.	Atrast, izrakstīt, izvēlēties (no teksta), minēt (no teksta), nosaukt, nošķirt, noteikt.	15–20
II	Klasificē un raksturo Li definētos saturiskos elementus.	Aprakstīt, grupēt, izskaidrot, klasificēt, raksturot, pārveidot.	20–25
III	Analizē un novērtē Li definētos saturiskos elementus.	Analizēt, novērtēt, pamatot, papildināt, piedāvāt (savu variantu), salīdzināt, secināt, veidot (konstruēt).	20–25
IV	Pārveido un rada Li definētos saturiskos elementus.	Formulēt, iekļaut, iesaistīt (tekstā), izmantot, pārveidot, radīt, reflektēt, izvērtēt.	25–30

3. Valsts pārbaudes darba uzbūve

Lai pārbaudītu skolēnu zināšanas un prasmes izprast un izvērtēt tekstu, prasmī rakstveida un mutvārdu tekstu veidošanā, kā arī sniegt atbildes uz jautājumiem, valsts pārbaudes darbā ir ietvertas divas daļas – rakstveida daļa un mutvārdu daļa (4. tabula).

- 1. daļa (rakstveida) – tekstu analīze un tekstveide (pārspriedums).
- 2. daļa (mutvārdu) – publiskā (mutvārdu) runa un atbildes uz jautājumiem.

4. tabula. Eksāmena saturs un uzbūve.

Daļa	Uzdevumu skaits	Maksimālais punktu skaits	Daļas īpatsvars (%)	Izpildes laiks
Teksta satura un valodas līdzekļu analīze	12–15	50	50	120 min.
Tekstveide	1	30	30	80 min.
Mutvārdu runa	1	20	20	10 min.

Pirmajā un otrajā (rakstveida) daļā skolēns demonstrē savas zināšanas un prasmes saistībā ar lasīšanas un rakstīšanas valodniecības prasmēm, un tajās ir iekļauti trīs uzdevumu tipi – divu (daiļliteratūras un informatīva) tekstu analīze un pārsprieduma žanra domraksts. Trešajā (mutvārdu) daļā skolēns demonstrē prasmes saistībā ar runāšanas un klausīšanās valodniecības prasmēm, uzstājoties ar loģisku un argumentētu publisko runu un atbildot uz jautājumiem par runas tematu.

Eksāmena rakstveida un mutvārdu daļas norisinās neatkarīgi. Rakstveida daļu visi skolēni valstī pilda vienlaikus, paredzot 20 minūšu pārtraukumu starp pirmās un otrās daļas izpildi, savukārt, mutvārdu daļas uzdevums, atbilstoši skolēnu skaitam skolā, var tikt īstenots vairākās dienās ilgākā laika posmā gan pirms, gan pēc rakstveida daļas uzdevumu izpildes.

3.1. Teksta satura un valodas līdzekļu analīze

Eksāmena 1. daļā tiek vērtēti šādi SR veidi:

- zināšanas un izpratne,
- valodas kvalitāte.

Skolēnam tiek piedāvāti divi teksti vai tekstu fragmenti (turpmāk – teksts). Viens daiļliteratūras teksts vai fragments, otrs – informatīvs teksts vai fragments. Tekstu kopējais apjoms ir 1200–1300 vārdu. Tekstos ietverti dažādi valodas līdzekļi, kurus var analizēt no funkcionālā, semantiskā un strukturālā viedokļa.

Tekstu satura un valodas līdzekļu analīzē iekļauti 12–15 uzdevumi, lai katra uzdevuma izpildei skolēns var veltīt vismaz piecas minūtes. Uzdevumu skaits ir atkarīgs no uzdevumu sarežģītības un izziņas darbības līmeņa pakāpes. Uzdevumi veidoti atbilstoši tekstu saturiskajam un valodiskajam piedāvājumam, līdz ar to tajos ir iekļaujami eksāmena satura elementi, kas ir uzskatāmi identificējami un raksturojami izvēlētajā tekstā. Uzdevumu skaits un saturiskā secība, kā arī iegūstamo punktu skaits viena uzdevuma robežās katrā uzdevumu variantā ir mainīgs. Teksta satura un izteiksmes līdzekļu analīzes uzdevumi ietver jautājumus, kas atbilst V.Li.1.1., V.Li.1.2., V.Li.2.1., V.Li.3.1., V.Li.3.2.

Saziņas kontekstā (V.Li.1.1., V.Li.1.2.) – 25 %

- Saziņas tēmas un situācijas izpratne.
- Valodas līdzekļu piemērotība saziņas situācijai.

Teksts un tekstveide (V.Li.2.1.) – 15%

- Teksta idejas, satura izpratne.
- Viedokļa izpratne, argumentācija.

Valodas struktūra (V.Li.3.1., V.Li.3.2.) – 60%

- Dažādu valodas līmeņu vienību izpratne un lietojums.
- Vārdu izvēles nosacījumi un lietojums.
- Valodas gramatisko (morfoloģisko un sintaktisko) līdzekļu lietojums.
- Latviešu literārās valodas ortogrāfijas un interpunkcijas normu ievērošana.

Uzdevumi ir veidoti tā, lai atbilstoši aprēķinātajam īpatsvaram pārbaudītu visus četrus izziņas darbības līmeņus, tāpēc uzdevumu formulējumos izmantoti atbilstošā izziņas darbības līmeņa rīcības vārdi. Uzdevumu formulējumi ir kompleksi, proti, vienā uzdevumā ir ietvertas vairākas izziņas darbības. Formulējot uzdevumu nosacījumus, ievērots katras izziņas darbības aptuvenais īpatsvars. Katrs izziņas darbības līmenis uzdevuma nosacījumos ir nošķirts, līdz ar to skolēnam ir iespēja izpildīt katra izziņas līmeņa darbību atsevišķi, sākot ar I līmeni un beidzot ar III vai IV līmeni. Uzdevuma formulējumos ir izmantots viens vai vairāki ievadteikumi, lai palīdzētu skolēnam saprast uzdevuma saturisko ievirzi. Vairāku uzdevumu nosacījumos iekļauta arī informācija par atbildes apjomu, piemēram, norādot teikuma skaitu, teikumu struktūru, vārdu skaitu, piemēru skaitu.

3.2. Tekstveide (pārspriedums)

Skolēns raksta pārspriedumu (250–350 vārdu) par vienu no piedāvātajiem tematiem (pēc izvēles).

Eksāmena 2. daļā tiek vērtēti šādi SR veidi:

- tekstveide,
- argumentēšana,
- valodas kvalitāte.

No saturiskā viedokļa pārsprieduma temati veidoti atbilstoši V.Li.1.1. un V.Li.1.2.

Saziņa kontekstā (V.Li.1.1., V.Li.1.2.) – 30%

- Aktuāli sabiedriskie un kultūras notikumi.
- Literārie darbi.

No strukturālā viedokļa pārsprieduma izstrādē tiek vērtēti jautājumi, kas definēti V.Li.2.2., V.Li.3.1., V.Li.3.2.

Teksts un tekstveide (V.Li.2.2.) – 30%

- Vēstījuma aktualitāte, mērķis, žanrs, tā struktūra, funkcijas.
- Viedokļa skaidrība, argumentācija.
- Pārsprieduma žanram raksturīgās pazīmes.
- Valodas līdzekļu izvēle un lietojums tekstā.

Valodas struktūra (V.Li.3.1., V.Li.3.2.) – 40%

- Valodas sistēmas elementu jēgpilns izmantojums tekstā.
- Valodas kvalitātes ievērošana atbilstoši literārās valodas normām.

3.3. Mutvārdu runa

Pārbaudes darba mutvārdu daļā skolēns uzstājas (3–5 minūtes) ar iepriekš sagatavotu tekstu un izvērsti atbild uz diviem jautājumiem, kurus uzdod eksaminētājs pēc publiskās runas beigām. Atbilžu ilgums apmēram 2 minūtes.

Publiskās runas ievadā skolēnam jānosauc sava izvēlēta teksta temats, jāpamato tā izvēle, tēmas personiskā nozīme un aktualitāte. Runas galvenajā daļā jāietver fakti par sabiedriskajām un/vai kultūras norisēm Latvijā/pasaulē, kā arī jādod atsauce uz kādu publicistiskas tekstu vai literāro darbu, kas saistīts ar izvēlēto tēmu. Publiskās runas nobeigumā skolēnam jāformulē viens vai vairāki atzini/secinājumi par sava stāstījuma tematu. Sniedzot publisko runu, skolēns var izmantot iepriekš izveidotu plānu un runas pamatsaturam atbilstošus atslēgvārdus.

Savu tematu skolēns patstāvīgi sagatavo pirms pārbaudījuma, ietverot tajā pētījuma elementus (sava temata izvēles soļus, jautājuma praktisku izpēti, avotu izvēli, to izvērtēšanu u.c.). Eksaminētājs jautājumu var uzdot gan par temata aktualitāti, tā izvēles pamatojumu, nobeigumā formulētajiem atziniem/secinājumu, kā arī, lai precizētu informāciju par runā ietvertajiem faktiem vai apgalvojumiem, temata izpētes gaitu (kur/kā iegūta informācija, kā izvērtēts un runai piemērots izvēlētais materiāls u.c.).

Eksāmena 3. daļā tiek vērtēti šādi SR veidi:

- tekstveide,
- argumentēšana,
- valodas kvalitāte.

No saturiskā viedokļa publiskā runa jāveido atbilstoši V.Li.1.1.

Saziņa kontekstā (V.Li.1.1., V.Li.1.2.) – 50%

- Aktuāli sabiedriskie un kultūras notikumi.
- Literārie darbi.
- Informatīvie teksti.
- Skolēna pieredze un intereses.

No strukturālā viedokļa mutvārdu runā tiek vērtēti aspekti, kas definēti V.Li.2.2., V.Li.3.1., V.Li.3.2.

Teksts un tekstveide (V.Li.2.2.) – 30%

- Tēmas aktualitāte, mērķis, žanrs, tā struktūra, funkcijas.
- Viedokļa skaidrība, argumentācija.
- Publiskās runas žanram raksturīgās pazīmes.

Valodas struktūra (V.Li.3.1., V.Li.3.2.) – 20%

- Valodas līdzekļu izvēle un lietojums runā.
- Runas kvalitāte atbilstoši saziņas normām.

4. Nepieciešamo resursu nodrošinājums

Rakstveida eksāmena norisei nav nepieciešams papildu nodrošinājums.

Mutvārdu daļas norisei nepieciešama datortehnika un Valsts izglītības satura centra izstrādātā ieraksta programmatūra, lai veiktu skolēnu atbildes audio ierakstu.

5. Vērtēšanas kārtība un kritēriji

Katra eksāmena daļa tiek vērtēta atsevišķi, izmantojot noteiktu punktu skaitu un katram uzdevumam pielāgotu snieguma līmeņu aprakstu, kas ir izstrādāts, pamatojoties uz programmā iekļauto vispārīgo snieguma līmeņu aprakstu (1. pielikums).

Katrai eksāmena daļai ir paredzēts noteikts punktu skaits, visu daļu kopējais maksimālais punktu skaits ir 100 punktu (4. tabula). 1. daļā jeb teksta satura un valodas līdzekļu analīzes daļā katru uzdevumu vērtē atsevišķi atbilstoši uzdevuma nosacījumiem un pielāgojot līmeņa snieguma aprakstu. Atsevišķos uzdevumos, kuri ir atzīmēti ar piktogrammu, vērtē arī pareizrakstību. 2. daļas jeb tekstveides (pārsprieduma) vērtēšanai izmanto tekstveides kritērijus (2. pielikums), savukārt, savukārt, 3. daļas jeb mutvārdu runas vērtēšanai izmanto mutvārdu runas vērtēšanas kritērijus (3. pielikums).

Skolēna snieguma rezultātus eksāmenā – iegūto punktu summu visā darbā, iegūto punktu summu katrā daļā – izsaka procentuālajā novērtējumā.

Eksāmenā atbildi nevērtē, ja:

- uzdevums nav izpildīts,
- uzdevuma izpildē pilnībā ignorēti uzdevuma nosacījumi,
- atbildē ietverta informācija, kas ir pretrunā ar ētikas normām,
- atbildes teksts nav izlasāms,
- atbildē ir vērojamas plagjiāta pazīmes.

6. Palīg līdzekļi, kurus atļauts izmantot valsts pārbaudes darba laikā

Darbs veicams ar tumši zilu vai melnu pildspalvu.

Ja darbā izmanto citātu, nepieciešams norādīt arī tā autoru.

Pie skolēniem un personām, kuras piedalās eksāmena nodrošināšanā, no brīža, kad viņiem ir pieejams eksāmena materiāls, līdz eksāmena norises beigām nedrīkst atrasties ierīces (planšetdators, piezīmjdators, viedtālrunis, viedpulkstenis u. c. saziņas un informācijas apmaiņas līdzekļi), kuras nav paredzētas Valsts pārbaudes darbu norises darbību laikos.

PIELIKUMI

1. pielikums. Vispārīgu prasmju un prasmju grupu snieguma līmeņu apraksts

5. tabula.

Vērtēšanas kritērijs/līmenis	Snieguma apraksts			
	I	II	III	IV
Zināšanas un izpratne	Uzdevuma nosacījumi ir izprasti un izpildīti tikai daļēji, pieļautas kļūdas augstāka līmeņa uzdevumu izpildē. Teksta saturs izprasts virspusēji, atsevišķas atbildes ir kļūdainas vai nepilnīgas. Tekstā lietotie valodas līdzekļi atrasti un raksturoti nepilnīgi.	Uzdevuma nosacījumi pamatā ir izprasti un izpildīti (1–2 uzdevumi nav izpildīti). Teksta saturs pamatā ir izprasts, tomēr izpratne atspoguļota kvalitatīvi nepilnīgi (aprazstoši, vispārināti, atrauti no konteksta u.tml.). Tekstā lietotie valodas līdzekļi atrasti un skaidroti, tomēr to skaidrojums ir pārāk vispārīgs un atsevišķos gadījumos neprecīzs.	Uzdevuma nosacījumi ir izprasti un izpildīti. Teksta saturs ir izprasts, atbilde formulēta atbilstoši teksta saturam, taču pieļautas atsevišķas neprecizitātes satura interpretācijā vai valodas līdzekļu skaidrojumā. Atbilstoši uzdevuma nosacījumiem izvēlēti piemēri gan no dotā teksta, gan personiskās pieredzes.	Uzdevuma nosacījumi ir pilnībā izprasti un izpildīti. Teksta saturs ir izprasts, atbildes formulētas skaidri un saprotami. Valodas līdzekļi tekstā ir precīzi noteikti un skaidroti, pamatota to nozīme un lietojums. Atbilstoši uzdevuma nosacījumiem izvēlēti piemēri gan no dotā teksta, gan personiskās pieredzes.

2. pielikums. Tekstveides snieguma līmeņu apraksts

6. tabula.

Kritērijs \ Līmenis	I	II	III	IV
Temata atklāsme	Saturs tikai daļēji atbilst teksta žanram. Temats ir vāji izprasts, saturā iekļautie jautājumi ir atspoguļoti šauri un virspusēji. Izklāstā nav iekļauti fakti un viedokļi, nepilnīgi atklāta rakstītāja personiskā attieksme pret aplūkoto problēmu.	Saturs atbilst pārsprieduma tipa domrakstam. Temats nav pilnībā izprasts, un tajā iekļautie jautājumi tikai daļēji ir atspoguļoti saturā; pieļautas novirzes no temata. Darbā nav iekļauti fakti vai secinājumi, pausta tikai rakstītāja personiskā attieksme.	Saturs atbilst pārsprieduma tipa domrakstam. Temats ir izprasts, taču tas ir sašaurināts vai paplašināts. Jautājuma/problēmas risinājumā izmantoti gan fakti, gan pausti personiskais viedoklis, taču tie pilnībā neatklāj jautājuma būtību.	Saturs pilnībā atbilst pārsprieduma tipa domrakstam. Temats ir izprasts, jautājumi aplūkoti plaši, loģiski un saprotami, izklāstā izmantojot dažādus faktus, paužot patstāvīgas atziņas, savu viedokli, attieksmi vērtējumu un formulējot izvērstus secinājumus.
Teksta struktūra un apjoms	Teksts pēc uzbūves daļēji atbilst žanra prasībām. Satura izklāsts nav plānveidīgs, trūkst atsevišķas teksta daļas (ievads vai nobeigums), nav skaidras pārejas starp teksta daļām, kā arī nav ievērots sadalījums rindkopās.	Teksts pēc uzbūves atbilst žanra prasībām, taču daļu apjoms ir nesamērīgs. Teksts nav sadalīts rindkopās, trūkst skaidras pārejas no viena jautājuma pie cita.	Teksts pēc uzbūves atbilst žanra prasībām, daļas ir samērīgas, ievērots teksta sadalījums rindkopās, taču pieļautas atsevišķas nepilnības daļu/teikumu sasaistē.	Teksts pēc uzbūves atbilst žanram. Tas ir plānveidīgs, loģisks, strukturāli vienots.
		Teksts daļēji atbilst norādītajam apjomam (120–200 vārdu). Kļūdu skaitu reizina ar 2.	Teksts atbilst norādītajam apjomam.	
Argumentēšana	Tekstā iekļautie apgalvojumi ir vispārīgi vai nepilnīgi, tie pilnībā neattiecas uz tematu vai izklāstītā jautājuma saturu; pierādījumi balstās uz klišeiskām frāzēm un nav pamatoti ar faktiem.	Tekstā iekļautie apgalvojumi sašaurinātā veidā vai ļoti vispārīgi atspoguļo tematu un izklāstītā jautājuma saturu. Spriedumi ir nepilnīgi, tie balstās tikai uz personisko pieredzi.	Tekstā iekļautie apgalvojumi ir saprotami, tie ir saistīti ar izklāstītā jautājuma saturu, taču spriedumi pilnībā nav sasaistīti ar faktiem.	Tekstā iekļautie apgalvojumi ir skaidri un precīzi, tie ir tekstā izvērsti un saistīti ar izklāstītā jautājuma saturu. Pierādījumi ir izvērsti un skaidroti ar faktiem, atklājot rakstītāja personisko attieksmi un pieredzi.

Līmenis Kritērijs	I	II	III	IV
Vārdu krājums* *0 punktu , ja vārdu izvēle pilnībā traucē uztvert teksta saturu, pieļautas vairāk nekā 10 vārdu lietojuma kļūdas.	Tekstā ir vienvērtīgs un ierobežots vārdu lietojums. Darbā pieļauts 7–10 vārdu nemotivēts lietojums, nozīmes ziņā neprecīzu un/vai kļūdainu vārdu izvēles gadījumi.	Tekstā ir tematam un satura atklāšanai atbilstošs vārdu lietojums, taču pieļauta vārdu nepamatota atkārtotā izmantošana, tukšvārdība, frāžainība, kā arī 4–6 nozīmes ziņā neprecīzu un/vai kļūdainu vārdu izvēles gadījumi.	Tekstā ir tematam un satura atklāšanai atbilstošs vārdu lietojums. Pieļauti 1–3 nozīmes ziņā neprecīzu un/vai kļūdainu vārdu izvēles gadījumi.	Tekstā ir tematam un satura atklāšanai atbilstošs, bagātīgs un precīzs vārdu lietojums.
Gramatiskās normas* *0 punktu , ja darbā pieļautas vairāk nekā 10 kļūdas.	Tekstā kopumā ir pieļautas 6–10 atkāpes no literārās valodas normām dažādu vārdformu un/vai sintaktisko konstrukciju lietojumā.	Tekstā kopumā ir pieļautas 3–5 atkāpes no literārās valodas normām dažādu vārdformu un/vai sintaktisko konstrukciju lietojumā.	Tekstā kopumā ir pieļautas 1–2 atkāpes no literārās valodas normām dažādu vārdformu un/vai sintaktisko konstrukciju lietojumā.	Tekstā ir ievērotas latviešu valodas gramatikas (morfoloģijas un sintakses) normas.
Ortogrāfijas normas* *0 punktu , ja darbā pieļautas vairāk nekā 10 ortogrāfijas kļūdas.	Tekstā pieļautas 6–10 ortogrāfijas kļūdas.	Tekstā pieļautas 3–5 ortogrāfijas kļūdas.	Tekstā pieļautas 1–2 ortogrāfijas kļūdas.	Tekstā ir precīzi ievērotas ortogrāfijas normas.
Interpunkcijas normas* *0 punktu , ja darbā pieļautas vairāk nekā 10 interpunkcijas kļūdas.	Tekstā pieļautas 6–10 interpunkcijas kļūdas.	Tekstā pieļautas 3–5 interpunkcijas kļūdas.	Tekstā pieļautas 1–2 interpunkcijas kļūdas.	Tekstā ir precīzi ievērotas interpunkcijas normas.
Gramatiskās normas: - nepamatoti atdalīti un nepareizi novietoti palīgteikumi; - nepilnīgi, nepabeigti teikumi; - nepamatota personas un laiku maiņa; - šķīruma un/vai vienojuma saikļu nemotivēts lietojums; - saturiski neloģisks teikums; - neloģiska vārdu secība un kļūdas sintaktisko saistījumu izveidē; - vārdu formu izveides kļūdas. Domrakstu nevērtē, ja - uzdevums nav izpildīts; - darbs neatbilst kādam no piedāvātajiem tematiem; - darbs neatbilst apjomam (mazāks par 120 vārdiem); - darbs nav salasāms vai atrodas ārpus teksta laukuma; - darbā ir ietverta informācija, kas ir pretrunā ar ētikas normām.				

3. pielikums. Mutvārdu runas snieguma līmeņu apraksts

7. tabula.

Kritērijs \ Līmenis	I	II	III	IV
Temata atklāsme	Temats nav pilnībā izprasts, stāstījums ir virspusējs, bezpersonisks; vērojamas novirzes no temata un nepārdomāta fakti izvēle. Runa ir īsa.	Temats ir izprasts, taču tikai daļēji atklāts runas saturā. Runa nav mērķtiecīga, trūkst saturiskas sasaistes starp teksta daļām, pielautas novirzes no temata. Runā ietvertie fakti pilnībā neatsedz aplūkoto jautājumu, dominē personiskais viedoklis.	Temats ir izprasts un atklāts teksta saturā. Runā iekļauti fakti, personiskais viedoklis un spriedumi, taču temats ir paplašināts vai sašaurināts.	Temats ir izprasts un skaidri atklāts teksta saturā; saprotami formulēta temata izvēle un aktualitāte. Temata jautājums aplūkots dziļi, izklāstā iekļaujot faktus, viedokli un spriedumus, ko pamato ar personisko pieredzi un izsaka patstāvīgus secinājumus.
Runas uzbūve	Runas uzbūve tikai daļēji atbilst žanram un saziņas situācijai. Runā trūkst atsevišķas teksta daļas (ievads vai nobeigums). Runa ir slikti plānota, haotiska.	Runas uzbūve pamatā atbilst žanram un saziņas situācijai, tomēr nepietiekami izvērstas ir atsevišķas teksta daļas (ievads, nobeigums). Ir pielautas daļu sasaistes kļūdas (nepārdomātas pārejas no vienas teksta daļas pie nākamās, mehāniski savienotas daļas).	Runas uzbūve atbilst žanram un saziņas situācijai, saturs ir plānveidīgs un secīgi izklāstīts, tomēr atsevišķas teksta daļas nav proporcionālas, piemēram, pārāk garš ievads, plaši izvērsti vai sašaurināti tikai viens runas fragments u. tml.	Runas uzbūve pilnībā atbilst žanram un saziņas situācijai. Runa ir labi strukturēta, teksta daļas ir skaidri nošķirtas un samērīgas.
Argumentēšana	Runā iekļautie apgalvojumi ir neskaidri formulēti un tikai daļēji attiecas uz tematu vai izklāstītā jautājuma saturu. Secinājumi balstās uz klīšajām frāzēm, nav izmantoti fakti.	Runā iekļautie apgalvojumi ir sašaurināti vai ļoti vispārīgi; spriedumi balstīti uz personisko pieredzi un nav pamatoti ar faktiem.	Runā iekļautie apgalvojumi ir saprotami, tie ir saistīti ar tematu vai izklāstītā jautājuma saturu. Spriedumi nav precīzi pamatoti ar faktiem.	Runā iekļautie apgalvojumi ir skaidri un precīzi, tie ir saistīti ar tematu vai izklāstītā jautājuma saturu. Pierādījumi ir pamatoti, izmantojot faktus un atklājot runātāja personisko attieksmi un pieredzi.

Līmenis Kritērijs	I	II	III	IV
Vārdu krājums un gramatika	Nepietiekams vārdu krājums un grūtības vārdu izvēlē, izklāstot temata saturu un atbildot uz jautājumu. Runas situācijai un komunikācijas nolūkam nepiemērots vārdu lietojums un pēc formas vienveidīgi izteikumi. Runā atkārtoti pieļauj 7–8 vārda nozīmes un/vai vārdformas lietojuma kļūdas.	Pietiekams vārdu krājums, lai izklāstītu skaidri runas saturu un atbildētu uz jautājumiem, taču atsevišķos gadījumos ir grūtības precīzu vārdu izvēlē, izpaužas liekvārdība. Runā atkārtoti pieļauj 5–6 vārda nozīmes un/vai vārdformas lietojuma kļūdas.	Pietiekami plašs vārdu krājums, lai izklāstītu runas saturu un atbildētu uz jautājumiem. Runas situācijai un komunikācijas nolūkam atbilstošs vārdu lietojums. Runā atkārtoti pieļauj 3–4 vārda nozīmes un/vai vārdformas lietojuma kļūdas.	Plašs, bagāts vārdu krājums (sinonīmi, frazeoloģismi, stilistiski marķēti vārdi). Runas situācijai un komunikācijas nolūkam atbilstošs vārdu lietojums, kas ļauj brīvi un skaidri izteikties par tematu un sniegt atbildes uz jautājumiem. Runā atkārtoti pieļauj 1–2 vārda nozīmes un/vai vārdformas lietojuma kļūdas.
Mijiedarbība informācijas nodošanā (jautājumu izpratne un atbildes uz jautājumiem)	Sniedz izvērstu atbildi vismaz uz vienu jautājumu. Jautājumus izprot daļēji, nespēj pilnībā formulēt savu atbildi.	Sniedz izvērstas atbildes uz abiem jautājumiem. Jautājumus izprot, taču atbildes ir īsas, formālas vai pārāk vispārīgas.	Sniedz izvērstas atbildes uz abiem jautājumiem. Jautājumus izprot, domu izklāsts skaidrs, taču kāda no atbildēm pilnībā neatsedz uzdotā jautājuma būtību.	Sniedz izvērstas, precīzas un skaidras atbildes uz abiem jautājumiem. Spēj brīvi pamatot savu viedokli, attieksmi, vērtējumu.

Noderīgi avoti, gatavojoties eksāmenam

1. Centralizētais eksāmens latviešu valodā 2014./2015. mācību gadā: rezultātu analīze un metodiskie ieteikumi.
Metodiskais materiāls. *Izmantojams arī pārsprieduma apguvei 9. klasē.*
Pieejams: https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/eksameni/dokumenti/metmat/2014_2015_ce_latval_analize.pdf
2. Ermansone, I., Vītola, A. (2011). *Tekstveide 7.–9. klasei*. Mācību līdzeklis skolēnam. Rīga: Latviešu valodas aģentūra.
3. Ieteikumi, gatavojoties latviešu valodas (latviešu mācībvalodas izglītības iestādēs) eksāmenam 9. klasei. Metodiskais materiāls. Pieejams: https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/eksameni/dokumenti/metmat/09_latv_valoda_ieteikumi.pdf
4. *Latviešu valodas rokasgrāmata*. (2018). Rīga: Latviešu valodas aģentūra, Latviešu valodas institūts.
Pieejams: <http://valodasrokasgramata.lv/>
5. Martena, S., Laiveniece, D., Šalme, A. (2020). *Lingvodidaktika: latviešu valodas mācības pusaudžiem un jauniešiem*.
Rokasgrāmata pamatskolas un vidusskolas pedagogiem. Rīga: Latviešu valodas aģentūra.
Pieejams: https://maciunmacies.valoda.lv/wp-content/uploads/2021/02/LVA_lingvodidaktika_web.pdf
6. Skujiņa, V., Anspoka, Z., Kalnbērziņa, V., Šalme, A. (2011). *Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca*.
Rīga: Latviešu valodas institūts.
7. Skujiņa, V. (red.) (2007). *Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts.

**DOMĀT.
DARĪT.
ZINĀT.**

Valsts izglītības satura centra īstenotā projekta "Kompetenču pieeja mācību saturā" mērķis ir izstrādāt, aprobēt un pēctecīgi ieviest Latvijā tādu vispārējās izglītības saturu un pieeju mācīšanai, lai skolēni gūtu dzīvei 21. gadsimtā nepieciešamās zināšanas, prasmes un attieksmes.

Projekts Nr. 8.3.1.1/16/I/002 Kompetenču pieeja mācību saturā

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

I E G U L D Ī J U M S T A V Ā N Ā K O T N Ē